Тағзым

ЕР ЕСІМІН ЕСКЕ САҚТАЙЫҚ!

Мың өліп, мың тірілген қазақтың өткен ғасырда басына түскен ауыртпашылықтар мен қиындықтарды бір кісідей көтере білген, елінің азаттығы мен халқының амандығы үшін жанын шүберекке түйіп жанқиярлықпен ерлік көрсеткен, артына өшпес із қалдырған аға ұрпақтың өкілі аты Сарыарқаға мәшһүр өмірден өткен Дүйсембеков Камали Жұматайұлының туғанына келесі жылы 100 жыл толады. Өмір жолында маған қамқоршы, ұстаз болған Ұлы Отан соғысының хас батыр-мүгедегі, "Даңқ" орденінің 3 дүркін иегері Шет, Жаңаарқа аудандарының, Қарағанды қаласының, Қарағанды облысының "Құрметті азаматы", 2 дүркін Мәскеуде 9 мамыр Жеңіс шеруіне қатысушы Камали Жұматайұлы жалындаған жастық шағын небәрі 17-20 жас аралығында ірі тарихи шайқастарға қатысып, соғыстың ең қиын қыстау өткелінен өткен жігіттік бозбалалық кезін қырғын шайқасқа арнап, Кәмекең ерте есейеді. Кәмекең алғашқыда Вологдада құрылған III атқыштар дивизиясы құрамына қабылданып, Москваның маңындағы Нокинский ауданында үш айға жуық уақыт әскери жаттығудан өтеді. Жаттығу ойдағыдай өткен соң ағаны

4 Украина майданындағы 13 корпусқа қарасты 2-екпінді гвардиялық армияның III атқыштар дивизиясының 77-і полкіндегі неміс ауыр танкілеріне қарсы тұратын арнайы ротаға жібереді. Онда Кәмекең танк атқыш (ауыр танктерді талқандайтын қарудың иесі болады) номер 1 жауынгер ретінде алғашқы ұрыстарға қатысады. Бұл жолғы айқас аса ауыр, сұрапыл жағдайда өтеді. Ол Ұлы Отан соғысының тарихында қалған Сталинград үшін шайқас еді. Жоғарыда аталған атқыштар дивизиясы Тамбов, Пенза облыстары және Рузаевка, Калаш станциялары арқылы 1942 жыл қараша айында Сталинград түбінен бірақ шығады. Соғыстың осындай ауыр қаһарлы күнінде бас қолбасшы генералиссимус И.В.Сталиннің "Ни шагу назад" деген әйгілі бұйрығы қабылданғанда майданның осы кезеңінде Совет Армиясы барша бөлімшелерінің жағдайы өте қиын еді. Барлық маңызды биіктер мен әскери стратегиялық орындарға мықтап бекіген жаудың алапат гарнизондары оңайшылықпен алдыртпайды.

Жоғарыда ұяда отырған жау миноменттері әуеден соққылған жау ұшақтары, жаяу әскерін артынан қаптата ауыр артеллериясы мен ауыр танктерді атакаға көтерілген Совет Армиясын бас көтертіп ес жиғызбады.

1944 жылдың сәуір айының басында майданның алғы шебінде жүруге арналған майор Бузанов басқарған екі үлкен штрумдық отряд құрылып (отряд құрамында 5 катюша, 76 зеңбірек, 10 шақты соғыс машинасы және 200-дей солдат т.б қару-жарақпен қаруланған) оның құрамына өз еркімен сұранып кірген Кәмекең, ауыр шайқастарда талай фашистерді құртып, көзге түседі. Осы шайқастың бірінде Камали ағамыз оң жақ иығынан ауыр жарақаттанады. Бұл 1944 жылдың 6 мамыры болатын. Иркутск қаласындағы үлкен госпиталда 6 айдай емделеді. Оңалған соң 1944 жылы қыркүйекте туған елге аман-есен оралады. 1945 жылы Марфуға Түсіпбекқызымен отбасын құрады. Өмірге 10 перзент әкелген асқар тау әке, аяулы ана атанады.

Аға буынның өкілі Камали ағамыз бен әкелеріміздің жанқиярлық ерліктерінің арқасында неміс-фашист басқыншыларынан Отанмыздың азаттығын қорғап қалды. Олардың алдында кейінгі ұрпақ біздер және бүгінгі жастар әрқашанда тік тұрып, басымызды иіп, тағзым ету баршамыздың парызымыз.

Ағамыздың Жәния атты қызының әкесі туралы қысқаша үзік ой толғамы:

«Әкеміз 1924 жылы Бұхар-жырау ауданының Ақбастау ауылына қарасты Өртен-Жал, Жанбас бұлақ жерінде туған. Он жасынан бастап Қарағандыда №1 кірпіш зауытында қара жұмысқа жегілді. Жұмыс істей жүріп оқуында ұмытпады. Әкесі өндірістік жарақаттан өмірден ерте 1937 жылы өтеді. Отбасының ауыртпашылығы әкейге түседі. Күн, түн демей тынымсыз еңбектенген Инкар анасына баласы барынша көмек көрсетіп, 1941 жылы зауыттың көлік айдаушысы болып еңбек етеді. Ауыр еңбектің әсерін осы жерде санасына сыйғызады. 1942 жылы өзі сұранып соғысқа аттанды.

Отанымыздың бостандығы мен азаттылығы үшін жанқиярлық ерлік жасап майдан даласында шейіт болғандар мен еліне аман-есен, мүгедек болса да оралғандардың, бүгінде арамызда жоқ соғыс ардагерлеріне басымды иіп, тағзым етемін. Олар бізге осы өмірді сыйлады.

Әкей өмірінің соңына дейін соғыстың киянкесті көріністері мен зардабын, бізге айтып отыратын. Жан жағымыздан, төбемізден жаңбырша жауған жаудың оғының ысқырған дауысы мен зілін естіп, осыдан сәл ғана бір минуттай бұрын сөйлесіп тұрған жолдасының оққа ұшып, өліп жатқанын көру қиынның қиыны-ақ. Командирдің бізге - сарбаздарға бір қадам артқа аттама, тек ғана Алға деген бұйрығы - өмір мен өлім еді. Әкей өмірден өтерінен бір күн бұрын (94 жасқа қараған кезі) Сталинград майданын есіне алып, ертең 1 ақпан бұл ұлы шайқастың болғанына 75 жыл толады - деп, келесі күні яғни 1 ақпан 2018 жылы сағат 11.30-да үлкен жүрек соғысын тоқтатты.

Әкей мен оның замандастары халқының бостандығына қосқан өлшеусіз (бесценный) ерліктерінің арқасында қазіргі салтанатты ғұмыр кешіп жатқан ұрпақ олардың есімін ұмытпай, құрметтеу парыз. Әкейдің соғыстағы ерлігі Қарағанды облысы бойынша 5-7 сыныптың «Өлкетану» бағдарламасына енді. Бүгінгі ұрпақ балаларымыз бен немерелеріміз өткеннен үлгі алып, Отанын қорғауға дайын болып, шындалады деген сенімдемін.

Әкеміздің есімі халқымыздың жадында мәңгі сақталады»-деп Жәния сөзін аяқтады.

Кәмекең қайтадан құрылған Шет ауданын басқаруға 1964 жылдың желтоқсанында тура азаматтың қамал алатын 40 жасында, қырғын соғыстың қиындықтарын бастан өткізіп, бейбіт күнде лауазымды қызметтерді атқарып, өмірлік мол тәжірибе жинақтап, шындалған нағыз бекем жігіттік шағында құлшына аса жауапты жұмысқа кіріседі. Бұл кезде аудан орталығында сумен жарық болмағанды. Кәмекең Ақшатау комбинаты арқылы Ақсу-Аюлы ауылына жоғары кернеулі электр көзімен және поселкелік су құбырын салдырды.

Кәмекеңнің басшылығымен Шет ауданы 1965-1980 жылдары Қарағанды, кейіннен Жезқазған облысында іргелі аудандардың бірі болды. Осы кезенде жергілікті жұрттың әл-ауқаты біршама жоғары деңгейде көтеріліп, кеңшар орталықтарында, елді мекендерде, бөлімшелер мен қыстақтарды өндірістік бағытта және мәдени-әлеуметтік саласында құрылыс жұмыстары қарқынды жүргізілді. Аудан орталығында Ақсу-Аюлы селосында аудандық аупарткомның 2 қабатты әкімшілік үйі, 32 пәтерлі 16 тұрғын үй, 8 пәтерлі екі қабатты 5 үй салынды, 90 орынға арналған балабақша, аудандық тұрмыстық комбинаты және байланыс пошта ғимараттары бой көтерді. Ақсу-Аюлы, Бұрма, Просторный, Красная Поляна, Талды, Кеншоқы елді мекендерде орта мектеп пен мәдениет үйлері салынып, халықтың пайдалануына берілді.

Кәмекеннің тікелей басшылығымен 1977 жылы Красная Поляна ауылдық округіне қарасты «Бекет» бөлімшесінде «Шербайқ Нұра» өзенің бөгеп су қоймасы (плотина) салынды. Бүгінгі күні осы елді мекенде 900 гектар картоп, 2000 га егістік алқап суландырылып, жыл сайын мол өнім алуда. Осындай игі істердің басында 16 жыл бойы ауданның басшысы болған Кәмекең ағамыз тұрды.

Камали Жұматайұлы бейбіт өмірде Мойынты-Шу темір жол құрылысында, Жаңаарқа, Жезқазған, Шет аудандарында еңбегі бағаланып Ленин, Еңбек Кызыл Ту, «Құрмет белгісі», ҚР «Құрмет» ордендерімен наградталған және көптеген мерекелік медальдардың иесі болды.

Батыр ағамыздың аудан халқына сіңірген еңбегін бағалап, өзінің туып өскен жері Красная Поляна ауылдық округін Камали Дүйсембековтің атына берілсе ердің есімін есімізге мәңгі сақтағанымыз болар еді. Бұл ұсынысты Красная Поляна ауылының тұрғындары мен ауданның, облыстың зиялы қауымы қолдайды деген үміттемін.

Есімі аңызға айналған дәуірдің тұлғасы, қоғам қайраткері, абыз аға Дүйсембеков Камали Жұматайұлының жарқын бейнесі тарих парақтарынан өшпес орын алып, ұрпақ санасынан мәңгі ұмытылмақ емес.

Боранбай ЖҰМКИН,
Шет ауданының Құрметті азаматы, "Құрмет" орденінің иегері, Ауыл шаруашылығы саласының Құрметті ардагері.